

60 LET PO PREBOJU RADEŠČKOVE PASAŽE V NAJDENI JAMI

1. Uvod

V letu 2023 bo minilo 60 let od prekopa Radeščkove pasaže v Najdeni jami. Ta dogodek je omogočil kasnejša številna odkritja v tej veliki jami na robu Planinskega polja oz. na Lanskem vrhu.

Od takratnih udeležencev kopanja Radeščkove pasaže je le še malo živelih članov. Od ekipe, ki je bila prisotna na dan prekopa, pa je ostal le še Andrej Puc – Fofr.

Ob tej častitljivi obletnici sva se na pobudo Franceta Šušteršiča s Fofrom dogovorila, da skušava čim bolj natančno opisati takratne dogodke. Opis bo zanimiv tudi iz primerjave takratne tehnike, načina raziskovanja in nenazadnje tudi jamarškega žargona v tistih letih z današnjimi časi.

Fofrov prispevek bo na osnovi njegovih spominov. Metodov del pa je povzet iz njegovih dnevnikov. Pri tem je privzet dobeseden prepis (poševni tisk), ki kaže tudi slovnični nivo 14-letnika in takratni jamarški žargon.

2. Obdobje pred letom 1963 (po spominih Andrej Puc)

Generacije ljubljanskih jamarjev so po drugi svetovni vojni iskale legendarno Putickovo Lippertovo jamo. Pri tem iskanju so našli v bližini domnevne lokacije te jame jamo, ki so jo najprej imenovali Lippertova jama.

Med obema vojnama je to jamo odkril in raziskal Alfred Šerko ml. Ker jama ni ustrezala Putickovem opisu, jo je zato preprosto imenoval kar Najdeno jamo. S časom je jama zdrknila v pozabo in tudi njenega vhoda po vojni ni nihče več našel.

Leta 1962 pa je jamo ponovno odkril Matjaž Puc ob ponovnem iskanju Lippertove jame, ki jo je opisal Putick kot 60 metrov globoko brezno, po dnu katerega teče voda. Celo poletje so Matjaž in takratni »podmladek« DZRJL (Rado Radešček, Milan Orožen, Matjaž Weber – Veverica, Milče Križaj in morda še kdo) sistematično preiskovali gosto zaraščeno področje Lanskega Vrha. V začetku septembra 1962 so odkrili in očistili s hlodi in vejevjem zadelan vhod v brezno in to prav na področju, kjer naj bi se nahajala Lippertova jama. Matjaž je navdušeno

poročal, da so najbrž našli vhod v Lippertovo jamo. Kakšen teden kasneje smo se prvič spustili v novo odprto brezno, ki pa ni ustrezalo Putickovem opisu Lippertove jame. To je bilo razočaranje. Tolažba pa je bil prepričan skozi ozko špranjo v spodnjem delu jame ... Tam so bili tudi vidni sledovi kopanja, najbrž še iz Šerkotovih časov. Na novo smo torej odkrili Najdeno jamo.

Preprij na dnu Šerkove dvorane je po našem prepričanju prihajal naravnost iz Lippertove jame in tako smo se navdušeno lotili kopanja. Za začetek si je Milan od soseda sposodil nekaj kamnoseškega orodja in potem so se kopaške ekscurzije vrstile skoraj vsak vikend skozi celo zimo. Kako in v kakšnih razmerah je potekalo izkopavanje, je lepo opisano v povzetkih iz Metodovega dnevnika.

3. Kopaške akcije v Lippertovi jami (povzeto po Metodovem dnevniku)

3.1 Najdena jama 1962 (ni točnega datuma; Prvi pristop po odkopu zadelanega vhoda v Najdeno jamo je bil po Fofrovem spominu v začetku oktobra 1962)

Ta jama je bila zame prva v okviru jamarškega društva. Tu sem prvič plezal po lestvah, prvič sem bil v resničnem breznu in prvič sem tu zaživel v jamarškem okrilju. Lippertovo jamo so našli v iskanju Lippertove jame, ki jo je opisal Putik v svojih zapiskih. V tej jami, ki jo je opisal Putik, naj bi bila tekoča voda. Mi smo našli brezno, ki je bilo globoko 30 m, bilo pa je brez vode. To brezno je imelo še nek rov, ki se je na koncu »zafaširal«: Skozi to »faširango« je pihal močan veter. Zaradi tega smo sklepali, da morajo biti za »faširango« večji prostori. Na tej ekscurziji sem šel le do dna vhodnega brezna. Bil sem namreč slabo opremljen (baterija, telovadni copati, trenirka). V vhodno brezno prideš po 0,5 m širokem in 8 m globokem kaminu v majhno, lepo zakapano dvorano, ki ima na robu 20 m globok prepad. Po lestvah plezaš 10 m ob steni, nato pa imaš 10 m »lufta«. Vhodno brezno je v bistvu ogromna dvorana, ki ima na eni strani zelo strm podor, po katerem prideš do manjšega rova. Po 10 m vodoravnega rova prideš do večje dvorane, ki ima 2 »štirni«. Nasproti vhoda v dvorano je majhen rovček, dolg 10 m. Po njem prideš do »faširange«. Pred »faširango« je še manjša dvoranica, v kateri smo imeli

vedno bivak. To je opis Lippertove jame.

Na tej prvi ekscurziji sem prišel le do podora v večji dvorani. To brezno je zapustilo na meni zelo veličasten vtis. Sulec je prišel zaradi slabe opreme le do previsa (18 m).

Udeleženci: vodja Puc Andrej, Puc Matjaž, Tomaž Planina, Orožen Milan, »Bingl«, Weber, Sulec, Neva, Janez in jaz. Za nekatere ne vem točnega imena.

Po tej akciji je bilo še nekaj ekscurzij, ki se jih nisem udeležil, ker sem bil v drugih jamah (Logarček, Križna jama, Malograjška jama, Rakova dolina, Peršinovo brezno, Predjama), ki so opisane v mojem dnevniku brez točnih datumov v letu 1962.

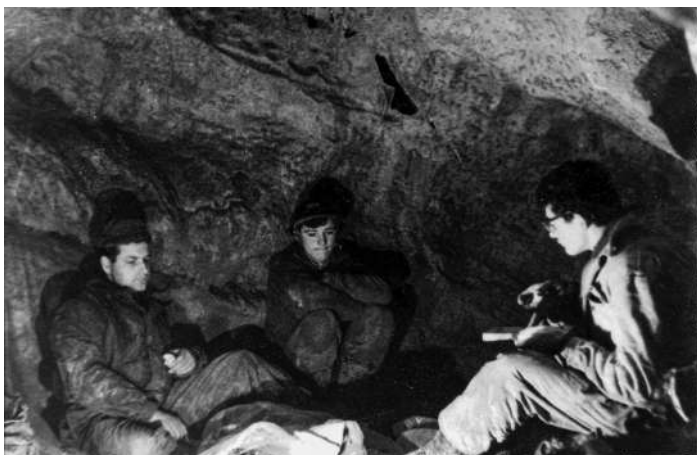
3.2 Moja 1. »garalna« ekscurzija v Lippertovo jamo 11. januarja 1963

Že v soboto popoldne je odšla skupina treh članov v Lippertovo jamo. Sklenili so v jami prenočiti. Namen ekscurzije je bil razširiti »faširango«. V nedeljo pa smo za njimi odšli še trije jamarji: Marussig Miran, Sulec in jaz. Ker sem jamo opisal že v prejšnjem poročilu, bom tokrat opisal še nekaj bolj zanimivega ... Sledi opis Sulčevega plezanja po lestvah, ki ga bom izpustil.

Končno smo bili vsi trije na dnu. Nadaljevali smo pot po rovu. S Sulcem sva bila prvič na dnu in tudi Miran še ni poznal te jame. Šli smo kar na slepo, vendar smo hitro našli pravi rov, ker je iz njega vel vonj po cigaretne dimu. Trojko, ki je šla že prejšnji dan notri smo našli v spalnih vrečah, ko so igrali karte. Imeli so le še eno dobro karbidovko, ker jim je zmanjkalo karbida. Najprej smo se v bivaku najedli, nato pa smo v skupinah po dva in dva kopali v »faširangi«: Kopala sva skupaj z Miranom. Delo je zelo težavno, ker je rov v katerem je »faširanga«, le 30 cm visok in 0,5 m širok. V tem rovu so že pred vojno kopali, vendar so kapitulirali; mi pa smo delo nadaljevali in smo do te ekscurzije že okoli 2 m rova razširili. Z Miranom sva tako kopala, da sem jaz držal, Miran pa je z zelo težko »macolo« tolkel po dletu. Kljub težavnim pogojem smo razširili na tej ekscurziji naslednje pol metra rova.

Povratek je bil zelo težaven, ker smo imeli spalne blazine in Sulca. Po 2. urah

Levo: Miran, Metod in Matjaž v bivaku pred »faširungo«. Desno: Rado pri kopanju pasaže. Foto Milan Orožen

»garanja« na lestvah smo končno zagledali belo luč dneva.

Udeleženci: 1.) skupina: Puc Matjaž, Orožen Milan, Traven Matjaž; 2.) skupina Marussig Miran, Suwa Anton, Di Batista Metod; Opravljeno delo razširitev rova v dolžini 0,5 m.

3.3 2. »garalna« ekskurzija v Lippertovo 8. februarja 1963

V petek 8 II 1963. smo se odpravili v Lippertovo jamo razširjat rov. Počitnice so se nam podaljšale, zaradi tega smo se lahko že med tednom odpravili v Lippertovo. Po 2 urah spusta smo prispeli pred »faširungo«. Rado je prerokoval, da bo minilo še mnogo nedelj preden bomo prebili ta rov. Toda kmalu je drugače govoril. V »faširangi« je delal vsak 10 min. Delo je bilo izredno naporno, ker je bila »faširanga« vse ožja. Rado je prinesel s seboj stekleničko »šnopsa«, katera pa mu je nenadoma zmanjkala. Kmalu smo odkrili tatu. To je bil Sulec, ki je steklenico popil. Bil je »trd« in nesposoben za nadaljno delo.

Ko sem prišel jaz na vrsto za kopanje, sem sklenil, da se bom »sfaširal« v »faširungo« kolikor se je dalo. Nenadoma sem zaslišal slabotno bučanje vode in zagledal svetlo piko, za katero pa smo kasneje ugotovili, da je od karbidovke. Svoje odkritje sem sporočil ostalim. Navdušenje je bilo nepopisno. Matjaž in Rado, ki sta prišla k meni sta tudi slišala bučanje, ki pa je bilo zelo oddaljeno. Andrej je posumil, da je to le veter, ki zavija med skalami. Vendar je bilo to le malo verjetno. Rado, kateri je prej tako pobijal to kopanje, je bil v trenutku prepričan da bomo še tisti dan rov prebili. Razlagal mi je, da so za te jame značilne zelo kratke ožine. Prepričan je bil, da bomo skozi to ožino prišli v pravo Lippertovo jamo. Namreč to jamo, v kateri smo kopali, je na-

šel Matjaž Puc, v iskanju Lippertove jame, ki jo je opisal Putick, kot 60 m globoko brezno, po katerem dnu teče voda. Tega brezna po vojni niso več našli, ker se je gotovo zasulo.

No po tem odkritju, tisti dan namreč, smo vsi delali še z večjo vnemo. Seveda je bil najbolj aktiven Rado, ki je kopal tudi po pol ure skupaj. Čas je bil že za povratek, ko smo sklenili, da bomo ostali do 24 h v jami. Sulec je že po malem dremal, Andrej, Milan in Tone so slikali, Matjaž, Rado in jaz pa smo kopali.

Čeprav smo ostali v jami dlje, kot smo nameravali, tistega dne še nismo prebili rova. Moram pa priznati, da je naredil več kot polovico dela Rado.

Povratek je bil zelo težaven, saj smo vsi zelo utrujeni, posebno Rado. Na lestvah smo imeli precej komplikacij s Sulcem, katerega smo dobesedno trije vlekli navzgor. Ko pa je prišel na vrh, nas je pa še sklel, da smo ga »pretrdo varovali«. Tudi Rado, ki je drugače dober plezalec, je zelo počasi plezal. Učinek njegove udarnosti je precej občutil pri plezanju.

Končno smo bili zunaj. Noč se nam je zdela čisto svetla. Temperatura zunaj je znašala pod -10°C , zato nas je precej zeblo. Skozi noč smo odšli s prižganimi karbidkami proti kolodvoru. Ura je bila okoli 2h ponoči, ko smo prispeli na kolodvor. Tu smo zvedeli, da pelje vlak šele ob 4:30. Čakalnica je bila ledeno mrzla, vendar nam je kljub temu uspelo nekoliko zadremati, saj smo bili precej zgarani. Ko nismo mogli več spati (zaradi mraza) smo začeli »laufati« okoli mize. Andrej je začel kuriti peč. Kljub temu se čakalnica ni segrela. Končno smo vsi premraženi dočakali vlak. Čim smo se vsedli v kupe, smo zaspali in spali do Ljubljane.

Udeleženci: A. Puc, M. Puc, R. Radešček, M. Orožen, T. Kranjc, T. Suwa, M. Di Batista

Čas bivanja v jami: 15 ur, Delo: razširili 1 m rova.

4. Preboj v Radeščkovi pasaži (po spominih Andrej Puc)

V začetku marca 1963 se je večina DZRJL pomladka udeležila ekskurzije v Vilenico. Manjša skupina z Radotom na čelu pa je nadaljevala kopanje v Najdeni oziroma Lippertovi, kot smo jo še vedno optimistično imenovali v prepričanju, da nas vodi »faširunga« v pravo Lippertovo jamo.

Tistega dne smo se kopači razdelili v dve skupini: V prvi skupini sta bila Rado Radešček in Milan Orožen, v drugi skupini pa Matjaž Traven in jaz. Medtem, ko je ena ekipa kopala, je druga ekipa počivala oziroma v skritih kottiških Šerkove dvorane iskala še kakšne možnosti nadaljevanja. Po spominu sta se ekipi menjavali na približno pol ure.

Prav dobro se spomnim, ko sva z Matjažem Travnom stikala v bližini (takrat še neznanega) lčotovega rova, ko se je po Šerkovi dvorani razleglo vpitje: »Preboj, skozi smo!« Drl se je Milan. Rado je bil zagozden v faširungi, le glava mu je mellela v črno praznino, iz katere se je slišalo bučanje vode. Ko sva z Matjažem prilezla do faširunge, je tam Milan že vlekel za noge zagozdenega Radota iz ožine.

Potrebno je bilo še nekaj udarcev z macolo in dletom, predno se je Matjaž kot najtanjši in najmanjši v ekipi lahko v celoti prerinil skozi pasažo. »Pridite,« je vpil skozi faširungo, »tukaj je veliko prostora!« Sledil mu je Rado. Za Milana in mene pa je bilo potrebno še dodatno razširiti najožji del. Končno sem se tudi jaz z veliko

Matjaž Puc – Tužak in Matjaž Weber –
Veverica pri merjenju v Najdeni.

Foto: Tomaž Planina

težavo prerinil skozi na drugo stran. Takrat sem se naučil, da je treba v pasaži izdihniti in ne vdihavati dokler se ne izvlečeš iz najožjega dela.

Vzhičeni, da smo končno v pravi Lippertovi jami, smo vsi štirje stali in strmeli v praznino na robu precej strme stopnje, ki bi jo bilo sicer lahko preplezati. Vendar se ni dobro videlo, kje je konec strmine, saj svetloba karbidk ni prodirala daleč ob temnih blatnih površinah. Vrvi ali pa celo lestvic nismo imeli seboj. Bučanje vode v globini pa nam je burilo domišljijo. Padel je predlog, da zvežemo skupaj prusike za varovanje in tako poskusimo prodreti do vode. Kot najstarejši sem se čutil odgovornega za varnost ekipe in sem tej ideji nasprotoval. Razvila se je burna debata, ki sem jo zaključil z izjavo, da jaz že ne bom vlekel ranjenca ali pa celo mr-

liča skozi faširungo, ko pa se še sam komaj stlačim skozi. Pozneje sta baje Rado in Milan razlagala, da sta morala popustiti, ker sem se jaz zelo razjezil (mislim, da je bilo to pretiravanje, saj smo bili takrat zaradi preboja vsi zelo dobre volje in malce pijani od uspeha). Metodov komentar: »Zato se dvoranica za pasažo imenuje Dvorana Fofrove jeze!«

Povratek skozi pasažo na prosto tudi ni bil lahek. Spet sem bil zadnji; uspelo mi je šele, ko sem si slekel pulover in srjaco, da sem se s pajacom na golo kožo le prerinil skozi. Na poti na postajo Planina smo bili kljub utrujenosti židane volje. Nekajkrat smo tudi zapeli poleg tiste Miranove kvantaške o dekletu, ki pokaže bele ti noge, nekako v tem smislu:

*Iz jame na ta beli dan
prileze jamar ves usran
na znotraj pa zelo vesel,
saj je Lippertovo prvič doživel*

Še posebej je bil srečen Rado, ki se je čutil poplačanega za svoj trud in neomajno vero, da bomo skozi faširungo prodrli v pravo Lippertovo Jamo. Za preboj gre največ zaslug prav njemu, ki je od vseh članov v kopanje pasaže vložil največ truda in vztrajnosti. Od tod tudi ime Radeščkova pasaža.

V Metodovem dnevniku pa je bila ta dan opisana ekskurzija v Vilenico. Datum: 10. marec 1963. Iz tega poročila povzemam del, ki se nanaša na dogajanje v Najdeni jami:

V Ljubljano smo prispeli okoli 23h. Na kolodvoru smo srečali skupino, ki je od-

šla v Lippertovo jamo. Izvedli smo veselo novico. Namreč prebili so rov in prišli do 10 metrskega brezna.

Teden dni kasneje so trije starejši, zelo izkušeni jamarji Miran Marussig, Boris Sket in France Velkavrh (tudi ti so bili še zelo mladi) šli v Najdeno preverit, da se ni slučajno srednješolcem kaj zmešalo, ko so poročali o velikem prostoru in bučanju vode onkraj pasaže. Tokrat je bilo v dvorani za pasažo zaradi visoke vode jezero, tako da napredovanje ni bilo možno (in preverjanje verodostojnosti »podmladka« tudi ne).

Fotografija pred Najdeno jamo kaže del takratne ekipe na eni od poznejših akcij.

Zaključek

Preboj Radeščkove pasaže je bil začetek aktivnega delovanja takratne mlajše generacije ljubljanskih jamarjev.

Ta generacija je pozneje odkrila še številne rove in dvorane v Najdeni. Nekaj teh prvih akcij je zelo natančno opisanih v Metodovem dnevniku. Morda kdaj pozneje tudi kaj več o tem.

Vsa ta odkritja so pokazala, da noben del Najdene ne ustreza Putickovemu opisu Lippertove jame. Tako se iskanje Lippertove jame nadaljuje do današnjega dne.

Ta generacija je začela tudi raziskave na Kaninu in drugod po Sloveniji. Zelo je razvila tudi jamsko potapljanje.

Današnji veterani smo zelo ponosni na svoje naslednike, saj dosegajo rezultate, o katerih smo takrat le sanjali. Veseli smo tudi, da je Najdena jama še vedno vabljiva. Nenazadnje vsakoletna Veteranska pred Najdeno kaže njeno veličino in povezanost generacij v DZRJL. |

Po končani akciji. Od leve proti desni: Matjaž Puc, Milan Orožen, Metod Di Batista Tone Kranjc, neznan, Anton Suwa in Janez Zrnec.

Foto: Milan Orožen